

*Bachus*hoz egységes gondolatát (bor-szerelem) széttördelni tíburi és bágyadtabb hangulatra, a «kedély geológiai töréseire», épen ilyen túlzás. Szerettem volna kiéleztettebben hallani, hogy Berzsenyi géniusza hogyan töri át a horatiusi kereteket — a Gyulai előadásain való gúnyolódás csak negatívum. Végül az «élet delének» elmúltáról szóló verseiben Berzsenyinek ez a hangulat-változása is több magyarázatra szorul — legkésőbbben 1808-ban, tehát 32 éves korában!

A «kemenesaljai magas nőkultúra» bold. Vadász Norbert jóindulatú túlzása: a Dunántúl ebben nyilván egyszintű volt. Nem merném megtenni, hogy a szerelmes versek egyikét vagy másikát Perlaki Judit-hoz fűzve (Döbrentei s a Dudi név ellenére sem) konkretizáljam. Azt hiszem, Kerényinek van igaza: Berzsenyi a *szerelmet* szerette és énekelte meg. Rousseau aligha mult el nyomtalanul a költő életszemléletében. Természetvilágának alaposabb vizsgálata a költemények még jobb megértéséhez vezetne. Minderről szívesen olvastam volna olyan szép fejezeteket, aminő a Platonnal és az esztétikával foglalkozó tanulmányoknak az eddiginél alaposabb megértése és többreértékelése: az *Önigazolás* című. Az utolsó, az «utóélet» vizsgálata, a könyv gyengéje: azzal, hogy Gyulai Pálon ütött egyet és Füst Milánt fölmagasztalta, a kötet nem lett jobb! A rengeteg sajtóhibán is segíteni kellett volna.

GÁLOS REZSŐ.

Merényi Oszkár: Berzsenyi Dániel. Kaposvár, a szerző kiadása, é. n. (1938). 8-r. 240 l.

Merényi Oszkár könyve az akadémiai Berzsenyi-kiadáshoz írt terjedelmes bevezetéséből fejlődött ki: annak tetemesen kibővített és szakszerű részeiben egyszerűsített változata. A költő rövidre fogott életrajza után műveit (keletkezésük sorrendjét, alakulásuk általános tényezőit s a bennük kifejezésre jutó főbb tárgyköröket) teszi vizsgálat tárgyává; külön-külön fejezetet szentel Berzsenyi nyelvének, versformáinak, művei belső formájának, vitézi drámájának és prózai műveinek s végül gyors és kissé felületes pillantást vet Berzsenyi költői sorsának alakulására. Az Irodalomtörténeti Közlemények annak idején hosszasan foglalkozott az új kritikai kiadással s elismerésre méltatta a kötet gondozójának lelkiismeretes munkáját. Merényi lelkes tárgyszeretete, teljességre és sokoldalúságra törekvő szorgalma most is megérdemli az elismerést. Az akadémiai kiadásban megjelent, addig ismeretlen versek sorát megszerzi egy-két újonnan előkerült prózai töredéssel, Berzsenyi eléggé elhanyagolt prózai munkáit, de különösen verseinek alaki kérdéseit beható vizsgálat tárgyává teszi s igyekszik értékesíteni és összefoglalni az eddigi kutatásnak számára elérhető minden eredményét. Úgy látszik azonban, kritikai érzéke, formaelemző készsége, kifejező ereje és mértéktartása nem áll arányban anyaggyűjtő lelkességével. Könyvét túlméretezettnek érezzük. Jellemzései általában bágyadtak s nem egyszer inkább széplelkű, «szellemtörténeti» stílromantikájukkal, mint világosságukkal és határozottságukkal akarnak hatni. Fejtegetéseinek végeredménye pl. ez: «Berzsenyi költészetére jellemző, hogy ódai lendülete oly korszakban kezdődik, amikor világnézete nem metafizikai erőfeszítések, hanem aránylag egyszerű, de megállapodott életbölcseseg alapján állott. Így nem találjuk meg

verseiben a tartalmi alanyiságot, de bizonyos világnézeti elemeken alapuló következetességet. Ezért nála a szentenciákhoz való átmenet nem filozófikus forrongásokon át történik, hanem szinte átmenet nélkül kristályosodik ki az adott helyzet és egyén jellemzéséből ragyogó bölcseséggé. A költő ezáltal feladta költészetének látnoki jellegét és hirdetővé lesz, való dolgok és való eszmék hirdetőjévé, amelyeket a történelem és az erkölcs szentel meg.» Álljon itt egy rövidebb megállapításai közül is: «Berzsenyi klasszikus költészetének lényege erős közeledés a kar szerepéhez a görög drámában. A kóruszerűség költészete tartalmában és fenséges hangjaiban nyilvánul.» A könyv, sajnos, tele van ilyenféle ködös, semmitmondó vagy épen a lényegét félremagyarázó megállapításokkal. Mint az ifjú szerelmesek, Merényi sem igen tud mértéket tartani: a köllőről szinte már annak ragyogó dagályával szól. «Csodálatos», «hallatlan», «ellenállhatatlan», «páratlan», «egyedülálló», «gyönyörű», «remekmű», — nem túlsok ez egyetlen lapnyi szövegben?

Kár, hogy a szerzőnek nem jutott ideje a könyv alaposabb átnézésére: a tömörítés ebben az esetben valóban igen hasznos lett volna. Határozottabb s rövidebb megfogalmazásban Merényi egy-egy finom megfigyelése jobban érvényesülhetne.

KERESZTURY DEZSŐ.

Berzsenyi Dániel verseinek kiadatlan összövegei. Kiadta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta *Merényi Oszkár dr.* Budapest, a M. T. Akadémia Irodalomtörténeti bizottsága, 1938. 8.-r. XVI, 91, l.

Berzsenyi verseinek ránk hagyományozott szövegéről a tudományos közvélemény már régen hirdette, hogy nem tükrözi híven az író szándékát, mert a versek jórészt Kazinczy és Helmezy változtatásaival adja. Ezt a megváltoztatott szövegét közölte Toldy kritikai kiadása 1860-ban, s ezt nyomatták le az újabb kiadások. Mennyi és milyen természetűek voltak ezek a változtatások, Berzsenyi eredeti szövegének ismerete híján a legújabb időkig nem tudta megállapítani a tudomány, de a közhit az volt, hogy sok és jelentős változás esett rajtuk. Berzsenyi lappangó kézírata — valójában nem is lappangott, csak nem keresték kellő gonddal! — egypár év előtt előkerült; a titokról lehullott a fátyol, Gálos Rezső és Merényi Oszkár vizsgálatai minden vonatkozásában tisztázták a kérdést, a két szövegnek, az eredeti Berzsenyi-kézirat és Toldy szövegének viszonyát, s Merényi tudományos, kritikai kiadásában (RMKT. 39. k. 1936) előttünk állott végre Berzsenyi költeményeinek hiteles, a költőtől véglegesnek szánt szövege.

Merényi Oszkár, a buzgó, áldozatrakész irodalomtörténetíró az Akadémia Irodalomtörténeti bizottságának égisze alatt közrebocsátotta most magát az eredeti szöveget, betűről-betűre lenyomatva Berzsenyi kéziratát, azt a gondos másolatot, amelyet a költő 1808-ban Kazinczynak megküldött. A tudomány bizonyára hálás lesz érte, hogy olyan kiadásban bírjuk Berzsenyi «összövegét», amely hűségben szinte vetekszik a fényírta másolattal — szükségesnek azonban nem éreztük ezt a kiadást. Csak a tudós világ használhatja, az meg nemcsak Berzsenyi végleges szövegét találja meg a RMKT. kiadásában, hanem ugyanonnan, Merényi alapos, részletekre menő jegyzeteiből, könnyen össze tudja szedni azokat a változtatásokat,